

OSNOVNE STUDIJE PRAVNOG FAKULTETA UCG HARTIJE OD VRIJEDNOSTI I BERZANSKO PRAVO

TEMA :
ČEK

Prof. dr Vladimir Savković

ČEK

- ISTORIJAT I IZVORI ČEKOVNOG PRAVA -

- ISTORIJAT: preteča čeka su tzv. „**zlatarske potvrde**“, korišćene u Engleskoj, u 17. vijeku, nakon čega su nastale i prve čekovne knjižice.
- IZVORI PRAVA: 1. Zakon o čeku (1928; 1946); 2. Ženevske čekovne konvencije (1. Konvencija o jednobraznom zakonu o čeku; 2. Konvencija o rješavanju sukoba zakona u materiji čeka i 3. Konvencija o čekovnim taksama.
- - Tri grupe zemalja:
 1. Zemlje koje su ratifikovale ženevske konvencije;
 2. Zemlje koje nijesu ratifikovale ženevske konvencije (SFRJ), ali su se prilagodile – (izuzetak kod nas u odnosu na standarde iz ženevskih konvencija - **čekovi plativi u zemlji moraju biti trasirani na banku, a čekovi plativi van zemlje i na druga lica**);
 3. Anglo-američki sistem.
- Čekovno zakonodavstvo je tradicionalno „u sjenici“ mjeničnog.

ČEK

- POJAM, ZNAČAJ I PRAVNA PRIRODA ČEKA-

- POJAM: HoV kojom trasant daje bezuslovni nalog trasatu (banci ili drugom licu) da naznačenom korisniku (remitentu) ili donosiocu, po viđenju, isplati čekovnu svotu.
- Odatle i dvije ključne karakteristike čeka (i razlike u odnosu na mjenicu):
 - 1. Dospijeva po viđenju; 2. Pokriće mora postojati u trenutku izdavanja.
- ZNAČAJ:
 - 1. Sredstvo plaćanja (osnovna funkcija – **zašto?**);
 - 2. Povećanje sigurnosti platnog prometa;
 - 3. Sredstvo obezbjeđenja plaćanja/izvršenja obaveze (*e.g.* dokumentarni ček)
- PRAVNA PRIRODA (teorija emisije, korigovana teorijom savjesnosti):
 - 1. Novčana HoV;
 - 2. HoV po naredbi i na donosioca;
 - 3. Pojedinačna HoV;
 - 4. Nekonstitutivna HoV;
 - 5. Obligacionopravna HoV;
 - 6. Apstraktna HoV

ČEK

- KLASIFIKACIJE -

1. S OBZIROM NA NAČIN ODREĐENJA IMAOCA PRAVA:

- **Ček na ime** (prenosi se indosamentom, osim u slučaju izričite zabrane)
- **Ček po naredbi** (rijetko se izdaje, jer se i ček na ime prenosi indosamentom)
- **Ček na donosioca** (nose najveći rizik po imaoca prava, budući da je postupak amortizacije vrlo otežan, a realizacije pojednostavljen – **zašto?**)
- **Alternativni ček** („na ime“ ili „po naredbi“, uz dodatnu oznaku na „donosioca“, pa se prenose i prostom predajom - tradicijom)
- **Trasirani ček po sopstvenoj naredbi**
- **Sopstveni trasirani ček** („bankarski ček“), dozvoljen je samo ukoliko ne glasi na donosioca

ČEK

- KLASIFIKACIJE -

2. S OBZIROM NA NAČIN PLAĆANJA I/ILI NAMJENU:

- **Gotovinski (isplatni) ček** – redovan u odnosima kod neprivrednih subjekata
- **Obračunski (virmanski) ček** – redovan u odnosima između privrednih subjekata.
- **Barirani (precrtani) ček** (stavljene 2 uporedne crte s prednje strane čeka) – zabrana isplate čeka u gotovom novcu (opšti precrtaj) ili zabrana uz određenje naziva banke između uporednih crta preko koje se ima izvršiti naplata (posebni precrtaj)
- **Putnički ček** – sa unaprijed odštampanim čekovnim iznosom i klauzulom o zabrani prenosa radi sprečavanja zloupotrebe (klijent-turizat je trasant, banka trasat, a pružalac turističkih usluga remitent)
- **Cirkularni ček** – banka, kao trasant, izdaje klijentu - remitentu sa pokrićem na računu kod druge banke, što znači da ga može naplatiti kod drugih, korespodentnih banaka.

ČEK

- KLASIFIKACIJE -

2. S OBZIROM NA NAČIN PLAĆANJA I/ILI NAMJENU:

- **Certificirani ček („dobar“, „certified“)** – kada postoji rok za prezentaciju čeka na isplatu, banka-trasat posebnom klauzulom potvrđuje postojanje pokrića i obavezuje se da će blokirati račun trasanta (za vrijednost čekovne svote) do isteka roka
- **Vizirani ček („viđen“)** – banka-trasat samo potvrđuje postojanje pokrića u momentu stavljanja klauzule, ali se ne obavezuje na zadržavanje sume.
- **Dokumentarni ček** – ček se može prezentirati na isplatu samo uz prezentaciju određenih dokumenta (konosman, tovarni list, polisa osiguranja) kojima se potvrđuje izvršenje obaveze iz osnovnog pravnog posla

ČEK

- ELEMENTI ČEKA -

- BITNI ELEMENTI ČEKA:

Opšti elementi: 1. čekovna klauzula (oznaka „ček“) i 2. Bezuslovni nalog za isplatu čekovne svote

Personalni elementi: 1. Označenje trasata i 2. Svojeručni potpis trasanta. Dakle, označenje remitenta nije bitan element (zašto?)

Geografski elementi: 1. Mjesto izdavanja i 2. Mjesto plaćanja. Alternativno, mjesta naznačena pored trasantovog i trasatovog imena. Ukoliko nije ni alternativno određeno **mjesto plaćanja**, ček se smatra nevažećim u našem pravu.

Kalendarski elementi: Nema ih. **Zašto?**

ČEK

- ELEMENTI ČEKA -

- FAKULTATIVNI ELEMENTI ČEKA:

- Fakultativna lica: U načelu, isti kao i kod mjenice (koji?). Izuzetak je akceptant (akcept nema čekovno-pravno dejstvo) i remitent koji nije obavezan već fakultativan element.
- Fakultativne klauzule: U načelu, iste kao kod mjenice. Ipak, klauzule u vezi sa akceptiranjem, prezentacione klauzule su izlišne (**zašto?**), klauzule bez regresa od strane trasanta (**zašto?- ček bez pokrića?**) nijesu dozvoljene i dr.

- ZABRANJENI ELEMENTI:

- Klauzula o akceptu, budući da je glavni dužnik (suštinski) izdavalac čeka – trasant (**ipak, uslov za naplatu od trasanta je pokušaj naplate od trasata i podizanje protesta zbog neisplate**)
- Klauzula o kamati (zašto?)
- Klauzula o domiciliranju
- Klauzula o dospelosti (**sam ček je ništav, tj. nevažeći, a ne samo klauzula**)
- Klauzula bez obaveze (kad je unese ko?)

ČEK

- ČEKOVNE RADNJE -

U pogledu čekovnih radnji se takođe shodno primjenjuje mjenično pravo.

Nema: Akcepta i intervencije kod čeka, prezentacije na akcept...

- **IZDAVANJE ČEKA (specifičnosti):**

1. Nema blanko čeka, budući da se ček izdaje i na donosioca;
2. Prilikom izdavanja mora postojati pokriće (izvjesno, likvidno, utuživo i dovoljno). Izostanak pokrića, međutim, ček ne čini nepunovažnim (**Zašto?**)

- **UMNOŽAVANJE ČEKA (specifičnosti):** 1. Kopija čeka nema čekovno-pravno dejstvo.

- **PRENOS ČEKA (specifičnosti):**

1. Blanko potpis na poleđini nema karakter indosamenta, već avala za trasanta;
2. Indosament na trasata nema dejstvo indosamenta, već priznanice o isplati;
3. Dozvoljen je samo translativni (svojinski) i punomoćnički, ne i založni indosament;
4. Ček je moguće indosirati samo do dospelosti.

ČEK

- ČEKOVNE RADNJE -

U pogledu čekovnih radnji se takođe shodno primjenjuje mjenično pravo.

- **AVAL ČEKA** (specifičnosti): Trasat ne može dati aval, niti se može dati aval za trasata.
- **PREZENTACIJA ČEKA** (specifičnosti): Budući da ček dospijeva po viđenju, moguće samo propuštanje krajnjeg roka za prezentaciju, čime nastupa mogućnost opoziva
- **ISPLATA ČEKA** (specifičnosti): Korisnik može odbiti djelimičnu isplatu čeka.
- **OPOZIV ČEKA** (specifičnosti) – Posebna radnja, koja ne postoji kod mjenice. Vrší se po isteku roka za prezentaciju čeka na isplatu! Izuzetno, vrši se i prije tog roka, kada su ispunjene (kumulativno) tri pretpostavke:

1. Kada je trasant ček poslao neposredno trasatu na isplatu licu označenom u čeku;
2. Kada se radi o čeku na ime ili po naredbi
3. Kada opoziv stigne trasatu prije nego što je isplatio ček

ČEK

- ČEKOVNE RADNJE -

U pogledu čekovnih radnji se takođe shodno primjenjuje mjenično pravo.

- PROTEST KOD ČEKA (specifičnosti)
- NOTIFIKACIJA KOD ČEKA (specifičnosti)
- REGRES KOD ČEKA (specifičnosti)
- OVE SPECIFICNOSTI DA SE DORADE I DODA ONO ZA BLANKO I DOMICILIRANU MJENICU